

Тарихда яшаб ўтган энг нуфузли 100 кишининг энг афзали сифатида Мухаммад (соллаллоху алайхи васаллам) ни танлашим баъзиларни хайратга солиши, бошқаларда эса турли саволлар уйғотиши мумкин. Аммо у зот тарихда ҳам дин, ҳам дунё ишларида ниҳоятда мувофаккиятли фаолият кўрсатган ягона кишидирлар. Худо Исломни гариб ҳолатдан у зот орқали юксалтирди ва у зот ниҳоятда буюк сиёсий етакчи бўлдилар. Ушбу китобда кайд этилган кўпчилик инсонлар ўз даврининг ривожланган, юкори даражада маданиятлашган ва ўз даврининг сиёсий марказлари бўлган ҳудудларда дунёга келганлар. Аммо Мухаммад (соллаллоху алайхи васаллам) 570-йилда Арабистоннинг жанубида, Макка шаҳрида, ўша даврнинг ривожланмаган, санъат, маданият ва илмдан узок бўлган ҳудудида дунёга келдилар. Олти ёшларида етим бўлиб қолдилар ва ҳашаматдан йирок ҳолларида тарбияландилар. Ислом манбалари бизга у зотнинг таълим кўрмаганликларини айтади. У зотнинг молиявий жихатлари Хадижа (розияллоху анҳо)га уйланганларида яхшиланди. Качонки у зот қирк ёшга етганларида у зотнинг пайгамбар эканликлари ҳақида белги берилди. Бу даврда кўпчилик араблар кўплаб ҳудоларга сугинувчи бутпараст эдилар. Шунингдек ўша даврда Макка шаҳрида кам сонли яҳудий ҳамда насронийлар яшар эдилар. У зот қирк ёшга етганларида ягона Аллох у зотга ваҳий юбораётганлиги ва у зот ҳақ динни ёйиш учун танланганликлари инсонларга маълум бўла бошлади.

Уч йил давомида Мухаммад (соллаллоху алайхи васаллам) ҳақ динга факат яқин қариндошлари ва дўстларини даъват қилдилар кейинчалик, тахминан 613-йилда даъватни ошқора қила бошладилар. Макка улуғлари у зотнинг жонларига ҳавф сола бошлагач, 622-йили Маккадан тахминан 200 мил шимолда жойлашган, у зотни жуда ҳам яхши кутиб олишган Мадина шаҳрига сафар қилдилар. Бу сафар "Хижрат" деб аталди ва Пайгамбар (соллаллоху алайхи васаллам)нинг ҳаётида катта аҳамият касб этди. Макка шаҳрида у зотга иймон келтирганлар озчиликни ташкил қилар эди, Мадина шаҳрида эса иймон келтирганлар кўпчилик эди. Ва тез орада у зот уларга бошчилик қила бошладилар. Келгуси бир неча йил ичида Мухаммад (соллоху алайхи васаллам)га иймон келтирганлар сафи кескин ортиши билан бир қаторда Макка ва Мадина орасида жанглар ҳам бўлиб турди. Бу жанглар 630-йилда Мухаммад (соллаллоху алайхи васаллам) Макка шаҳрига фотих сифатида қиришлари билан бутунлай барҳам топди. Умрларининг қолган қисмида Араб қабилаларининг гуруҳ-гуруҳ бўйиб Исломни қабул қилётганларига гувоҳ бўлдилар. 632-йили Мухаммад (соллаллоху алайхи васаллам) вафот этганларида бутун Жанубий Арабистон у зотга бўйин сунар эди. Араблар орасида Бадавийлар (сахролик араблар) мохир жангчилар сифатида ном қозонган эдилар, аммо уларнинг сони оз бўлиб шу билан бирга, улар ўзаро ички урушлардан азият чекишар эди. Ушбу ҳолларида қишлоқ ҳўжалиги анчайин ривожланган шимолдаги давлатларнинг йирик қўшинларига бас қелолмас эдилар. Аммо тарихда биринчи марта Аллохга бўлган иймонлари туфайли бирлашган бу қичик араб қўшинлари инсоният тарихида ҳали қўрилмаган мислсиз фатхларни амалга оширдилар. Ўша даврда Арабистоннинг шимолида форсларнинг Сосонийлар Империяси, шимолий-ғарбида маркази Константинопол бўлган Византия яъни Шарқий Рим

Империяси жойлашган бўлиб, сон жихатдан олганда арабларнинг бу давлатларга бас келиши мантикка тўғри келмас эди. Аммо Худога бўлган иймонлари туфайли рухланган араблар жуда тез фурсатда Месопотамия, Сурия ва Фаластинни фатх этдилар. Форс кўшинлари 637-йилда Кодисия ва 642-йилда Нехавандда жанглар билан машгул бўлган вақтда 642-йилгача Миср Византия империясидан тортиб олинди.

Бу буюк фатхлар Мухаммад (соллаллоху алайхи васаллам)нинг якин дўстлари Абу Бакр ва Умар ибн Хаттоб бошчилигида амалга оширилган бўлсада, бу хали араблар ривожининг интихоси эмас эди. 711-йилгача араб кўшинлари Шимолий Африкадан Атлантика океанигача бўлган деярли барча ерларни фатх этдилар, бу ерда улар шимолга бурилиб Гибралтар бўғозини босиб ўтдилар ва Испаниядаги Вестготлар киролигини маглуб этдилар.

Канчадир муддат Мусулмонлар бутун Христиан Гарбини босиб оладигандек туюлди. Аммо 732-йилда Франция марказигача кириб борган Мусулмонлар машхур Тур жангида франклар томонидан тўхтатиб қолинди. Шундай бўлсада, унча узок давом этмаган фатхлар асрида Пайгамбар (соллаллоху алайхи васаллам) сўзидан рухланган араблар Хиндистондан Атлантика океанигача бўлган, хали бутун дунё гувоҳ бўлмаган улкан империяга асос солдилар. Шу билан бирга улар каерни фатх этган бўлсалар уларнинг фатхлари кўплаб инсонларнинг Ислом динини қабул қилишлари билан нихояланди. Хозирги кунда бу фахтларнинг хаммаси ҳам ўз кучида қолмаган. Форслар гарчи араблардан ўз мустақилликларини қўлга киритган бўлсаларда Ислом динига содиқ қолдилар. Испанияда 7 асрдан узок давом этган қурашлар христианларнинг бутун ярим оролни қайта эгаллашлари билан тугади. Бирок қадимги сивилизатсиянинг икки бешиги бўлган, Африка шимолий қиргогини тамомила эгаллаган Месопотамия ва Миср миллатлари эса араблигича қолди. Албатта бу билан Ислом динининг тарқалиши тўхтаб қолмади, қелгуси асрлар давомида у янги-янги ерлага етиб борди. Хозирги кунда Африка ва Марказий Осиёда ўн миллионлаб мусулмонлар бор, Покистон ва Хиндистоннинг шимолида ҳамда Индонезияда эса уларнинг сони бунданда кўпроқдир. Индонезияда иймон бирдамликнинг асосий омилидир. Аммо Хиндистонда мусулмонлар ва буддистлар орасида давом этаётган қураш бирлашишга асосий тўсикдир. Шундай экан Мухаммад (соллаллоху алайхи васаллам)нинг инсоният тарихига таъсирини қандай баҳолаш мумкин? Бошқа динлар каби Ислом ҳам унга эътикод қилувчилар ҳаётига қатта таъсир кўрсатади. Шунинг учун ушбу китобда дунёнинг барча йирик динлари асосчилари алоҳида қайд этилган. Дунёда Насронийлар сони Мусулмонлардан тахминан икки баробар кўп экан, Мухаммад (соллаллоху алайхи васаллам)нинг Ийсо (алайхиссалом)дан олдин қўйилиши албатта галати қўриниши мумкин. Аммо бу ҳулосанинг икки асосий сабаби бор. Биринчидан, Мухаммад (соллаллоху алайхи васаллам) Исломнинг ривожини учун Ийсо (алайхиссалом) Насронийликнинг ривожланиши учун қилган ишлардан кўра кўпроқ ишларни амалга оширганлар. Шунга қарамай Ийсо (алайхиссалом) Насронийликнинг асосий маънавий ва ахлокий жихатларини (қайсидир маънода Яхудийликдан фарқли равишда) белгилаб берганлар. Авлиё Пол Насронийлик назариясинг асосий ривлантирувчиси ва асосчиси бўлиб шунингдек, Янги Аҳднинг ҳам қаттагина қисмига муаллифлик қилган. Мухаммад (соллаллоху алайхи васаллам) эса Ислом ақидаси, унинг маънавий ва ахлокий жихатларини белгилаб берган ягона шахсдирлар. Шунингдек у зот Исломий ахкомларни ва амалларни белгилаб берган ягона шахсдир. Ундан ташқари Исломнинг асосий манбаси ва Пайгамбарга вахийлар йиғундиси бўлган "Қуръон" ҳам у зот орқали

етиб келган. Вахийлар Мухаммад (соллаллоху алайхи васаллам) даврларида ёзиб кўйилган бўлиб, у зот вафотларига хали кўп бўлмасдан ишонарли холда жамлангандир. Мухаммад (соллаллоху алайхи васаллам)нинг сўзлари ва Куръон бир хилдир, аммо Ийсо (алайхиссалом) таълимотлари бу (яъни ишонарли) холда бизгача етиб келмаган. Ийсо (алайхиссалом) ва Авлиё Полнинг Насронийлик учун қилган ишларини жамласакда Мухаммад (соллаллоху алайхи васаллам)нинг Исломи ёълида қилган ишларига тенглашолмайди. Диний жихатдан назар солсак, Мухаммад (соллаллоху алайхи васаллам) ҳам Ийсо (алайхиссалом) каби инсоният тарихида муҳим из қолдирган шахс эканликларини кўришимиз мумкин. Аммо у зот (соллаллоху алайхи васаллам) Ийсо (алайхиссалом)дан фарқли равишда ҳам дин, ҳам дунё ишларида ўз азхобларига бошлиқ эдилар. Арабларни бу қадар фатхларга руҳлантирган нарса ҳам Мухаммад (соллаллоху алайхи васаллам) келтирган дин эди.

Тарихдаги кўплаб тарихий воқеаларга назар соладиган бўлсак, уларнинг одамларни олға бошлайдиган маълум бир бошлиқларсиз ҳам содир бўлиши муқаррар эканлигини кўришимиз мумкин. Мисол учун Симон Боливор ҳеч қачон у ерда яшамаган тақдирда ҳам эҳтимол Жанубий Америка Испаниядан ўз мустақиллигини тортиб олар эди. Аммо биз араблар ҳақида бундай деёлмаймиз. Чунки Мухаммад (соллаллоху алайхи васаллам)дан олдин ҳеч қачон бундай воқеа содир бўлмаган эди шунингдек, ушбу фатхларнинг у зотсиз содир бўлишига ишониш жуда қийин. Инсоният тарихидаги бу фатхлар билан қайсидир маънода тенглаша оладиган юришлар 13-асрда асосан Чингизхон таъсири билан рўй берган Мўғуллар истилосидир. Бу истилолар арабларникига қараганда кўпроқ ҳудудни қамраб олган бўлсада, ҳозирги кунда Мўғилистон чегаралари Чингизхондан аввалги давр чегараларига қайтиб борган.

Бу арабларнинг фатхларидан бутунлай фарқ қилади. Ироқдан Мароқашгача бўлган масофада фақат эътиқодлари билангина эмас балки, бир хил маданияти, тили ва тарихи билан боғланган бутун бир араб давлатлари занжири ястаниб ётибди. Куръоннинг Исломининг асосий манбаси эканлиги ва унинг араб тилида эканлиги эҳтимол бу тилни қелгуси 14 аср давомида турли тушунарсиз шевага бўлиниб кетишидан асрагандир. Ушбу араб давлатлари орасида турли фарқлар ҳам бор албатта ва улар қатта аммо, бу қисман ноахлитлик бизни бирдамликнинг асосий жихатларини кўришдан тўсиб қўймадлиги керак. Масалан, Индонезия ҳам, Ироқ ҳам нефт ишлаб чиқарувчи давлатлардир, уларнинг ҳар иккиси ҳам Исломи динида ва улар 1973-74-йилларнинг нефт қазиб олишни қеллаш лойиҳасига аъзодир.

Биз кўриб турибмизки 7-асрда содир бўлган араб фатхлари узок ўтмишдан бугунги қунимизгача муҳим аҳамият қасб этмқда. Ва мен ўйлайманки, Мухаммад (соллаллоху алайхи васаллами)нинг ҳам дин, ҳам дунё ишларидаги мувофакқиятли фаолиятлари у зотга ҳақли равишда инсоният тарихидаги энг муқаммал инсон мақомини беради.

(Манба: hilol.com)